

La presència de
LLUÍS DOMÈNECH I MONTANER
a La Ruta del Cister

**EL VIATGE A DIVERSOS LLOCS
DE LA CATALUNYA NOVA**

(2-5 d'abril de 1893)

100
Domènech
i Montaner

Visita a Bellpuig i Verdú

Josep Maria Sans i Travé · Historiador i Acadèmic

Al dia següent, 4 d'abril de 1893, a les set del matí, sense aturar-se on han fet nit, es dirigeixen amb tren a Bellpuig. No deixa de criticar el mal servei que ofería l'estació de ferrocarril ni el seu encarregat, a qui van demanar el quadre d'horaris dels trens, i el que els hi va respondre: "No hay", i tot seguit "els va girar l'esquena". El qualifica de "fill del Cid", és a dir "castellà". Per anar a Bellpuig hagueren de pujar en un tren de càrrega que estirava un sol cotxe de tercera. Narra que en el vagó és trobaren amb un "guardia civil" a qui el "cuerpo pagaba sus estudios".

Al cap d'una hora arribaven a Bellpuig i el primer que visitaren fou l'església, on el que més l'impressionà fou el sepulcre dels Cardona, "monumental, de 8 o 10 metres d'alçada, de marbre blanc, menys les orles de les làpides que són de mosaic florentí de colors variats". Continua amb una descripció dels diversos elements del monument funerari.

Després visiten el castell, del que especifica que "està arruïnat fins al primer pis, és de varies èpoques, essent la fàbrica de carreuat, ben feta, tot i que hi ha altres menes de fàbrica, fins i tot de tàpia". Continua escrivint que tota la planta baixa és

de volta i que hi ha restes d'una capella d'estil gòtic. El pis principal s'havia arreglat per poder-hi viure la família del senyor, però es trobava bastant destruït. A la planta baixa s'hi veien magatzems i restes de trulls.

Tot i la descripció, sembla que la visita fou bastant ràpida perquè a les deu del mateix dia es trobaven ja a Tàrrrega per fer camí cap a Verdú, on visiten primer la seva església. De l'edifici en destaca la porta romànica i la petita rosassa que estava oberta al seu damunt, de manera que escriu que dels dos elements calia treure'n vistes. De l'interior remarca que del retaule major només restava la part baixa que era de pedra o de marbre, perquè l'altra part superior havia anat a parar al Museu Episcopal de Vic. Seguia exposant que sobre la mesa hi havia un gran relleu de figures que acaba al centre amb una peanya per suportar la imatge de la Mare de Déu de les Neus.

El retaule, continua l'arquitecte, fou canviat per un de nou, per bé que a la part alta encara s'hi conservava la imatge antiga de factura gòtica de la Mare de Déu de les Neus, "molt repintada". "S'ha de fer que treguin una fotografia", va anotar Domènech.

Després la comitiva va visitar el castell de Verdú. "Tota la fatxada és de bon carreuat i la porta d'entrada de punt rodó amb grans dovelles", va escriure l'arquitecte. A continuació s'ocupà de la impressionant torre, que segons Domènech "feia almenys 40 metres d'alçada, completament arestada i rodona, de carreuat molt ben aparellat, sense cap porta baixa, però a mitja alçada tenia la porta a la que s'arribava per una escala exterior de pedra formada amb permòdols del mateix. Avui trencada l'escala de la torre que començava al primer pis. No hi poguérem pujar". Escriu que es comentava que hi havia una petita escala de cargol a l'interior de la paret i que a la banda baixa de la torre hi havia una cambra amb volta a la què a través d'un forat i una corda s'hi podia accedir. A la banda alta de la torre hi constaven quatre finestres o portes que Domènech suggereix que podien haver servit per armar-la amb una galeria exterior de fusta. Al damunt s'hi conservava l'emmerletat i els elements per suportar els batiportes. Conclou: "És la torre d'aquest gènere més ben conservada que he vist a Espanya".

La visita va seguir a través d'una escala que adossada a la torre duia a la gran sala, "la peça més notable del castell", encara

que coberta i dividida. Estava formada per arcs apuntats que descansaven sobre unes columnes gruixudes adossades a la paret i amb "capitells formats per collarí i xamfrans. Hi havia sis o set d'aquests arcs i tenia, per consegüent, set o vuit trams, amb les seves respectives finestres, que donaven fora de la muralla a l'alçada d'un tercer o quart pis. Els van dir que sota la cambra de la torre quadrada, a prop de saló, hi havia una tàvega o presó subterrània. Sota també del saló hi havia una sala gran que havia servit per a teatre.

Al marge de la descripció de l'edifici castral, del que afegeix que havia estat dels Cervera, però que ja en el segle XIV pertanyia al monestir de Poblet, de manera que en alguns llocs es troba a l'escut que el presideix, a més d'una torre, els de Poblet i de l'abat Porta, Domènech enregistra un fet social destacable relatiu a la persona, Flavià Roca i Arnabat, propietari del castell i que els va vendre "tres rajoles vidriades", que varen comprar pel preu de 16 rals i que varen arrencar de la paret els visitants mateixos. L'esmentat personatge que Domènech qualifica de "vertaderament rar, era un home vel, de setanta i més anys, malalt, xacrós, molt arruïnat, que hi vivia ja feia seixanta anys, quan el seu pare deuria comprar el casaliç quan la desamortització". I continua escrivint: "En mig de la major misèria dona lliçons a tres o quatre canalles en una sala mal endreçada, un banc per ací, una taula per enllà. Té una petita prestatgeria amb llibrots i carpetes, patrons i mides de sastre, què sé jo!". Constata que entre d'altres papers i llibres tenia la famosa guia de Poblet, publicada en castellà a Tarragona l'any 1848, d'Andreu de Bofarull i Brocà. Aquest personatge es

volia vendre el castell, ja que al cap d'uns dies li treien a subhasta a Lleida perquè devia uns anys de contribució.

D'aquesta població fa un esment breu de la creu de terme i del calvari "de creus de

molt mal gust", així com de les muralles que la fortificaren, de les quals escriu "que eren semblants a les de Montblanc, amb la particularitat que les portes s'obrien a les muralles i no a les torres. Acaba escrivint que "se'n podia fer encara un plànol".

El mausoleu de Bellpuig. Sepulcre de Ramon Folc de Cardona-Anglesola